

rı (İstanbul 1339); *Dîn-i İslâm'da Men'-i Müskirât* (İstanbul 1340); *Frenk Mukallidliği ve Şapka* (İstanbul 1340; s. nşr. Ömer Faruk, İstanbul 1994). *Frenk Mukallidliği ve Şapka*, *Dîn-i İslâm'da Men'-i Müskirât* ve *Mir'âtü'l-İslâm* adlı eserleriyle *Sebilürreşad*, *Beyânü'l-Hak*, *Mahfil* ve *Alemdar*'da çıkan bazı yazıları bir araya getirilerek *Frenk Mukallidliği ve İslam* adıyla Sadık Albayrak tarafından yayımlanmıştır (İstanbul 1976). Ayrıca *Frenk Mukallidliği ve Şapka*'nın dışındaki bütün eserleri ve yazıları *İskilipli Âtîf Hoca Nasıl İdam Edildi?* (İskilipli Âtîf Efendi ve Tüm Eserleri; haz. Sadık Hocaoglu, İstanbul, ts.) ve yazma halindeki *Mültekâ* tercümesi *İslâm Fıkıhı* altında yeni harflerle neşredilmiştir (I-VI, haz. Mümtaz Habip Güven – Abdullah Sivridağ, İstanbul 1994).

BİBLİYOGRAFYA :

İlmiye Sahnâmesi, İstanbul 1334, s. 130, 175; *Ankara İstiklâl Mahkemesi Zabıtları - 1926* (haz. Ahmed Nedim), İstanbul 1993, s. 109-115; Ebül'ulâ Mardin, *Huzur Dersleri*, İstanbul 1966, II-III, 969-976; Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, İstanbul 1980, III, 114-115; Er-gün Aybars, *İstiklâl Mahkemeleri*, Ankara 1982, s. 318-319; İsmail Kara, *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi*, İstanbul 1986, II, 382-383, 385-386; a.mlf., "Mehmed Âtîf Efendi (İskilipli)", *TDEA*, VI, 199; Tâhirülmevlevî, *Matbuat Alemi-ndeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri* (haz. Sadık Albayrak), İstanbul 1990, s. 63, 67-70, 176, 192, 194, 204, 211-214, 220-223, 225, 284-285, 298 vd., 321-322; A. Turan Alkan, *İstiklâl Mahkemeleri*, İstanbul 1993, s. 81-82.

SADIK ALBAYRAK

İSKİT, Server Rifat

(1894-1975)

Gazeteci, yazar, basın tarihçisi ve yayıncı.

8 Nisan 1894'te İstanbul'da Otakçıbaşı'nda dünyaya geldi. Babası emekli yüzbaşı Mehmet Rifat Bey, annesi Fatma Hasene Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini Eyüp'te Maşrık-ı Füyûzât Mektebi'nde tamamladı (Ağustos 1909). Vefa İdâdisi son sınıfında iken bir an önce hayatını kazanma mecburiyetinden dolayı imtihanla Tatbîkât-ı Baytariyye Mektebi'ne girdi. Buradan mezun olduktan sonra (Temmuz 1913). Muş Sancağı Tatbîkât-ı Baytariyye memurluğuna tayin edildi. I. Dünya Savaşı'nda ihtiyat baytar mülâzım-ı sânilîği rütbesiyle çağrıldığı askerliğinin büyük bir kısmı Kafkas cephesinde geçti. 1919'da

terhis edildikten sonra bir süre açıkta kaldıysa da Millî Mücadele'nin başlaması üzerine tekrar İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek önce Karaman'da (Eylül 1919 – Ocak 1922), ardından Konya'da (Şubat 1922 – Eylül 1923) merkez muavin baytarlığı görevlerinde bulundu.

Server İskit'in basın dünyasına girişi, Mayıs 1924'te Konya Vilâyeti Matbaası müdürlüğü göreviyle başladı. 1926'da Antalya Ticaret ve Sanayi Odası başkâtipliğini takiben Ankara'da Matbuat Umum Müdürlüğü'nün neşriyat şubesinde muharrir (1926-1927), buradan ayrıldıktan sonra da bir süre *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde musahhih olarak çalıştı. Ankara Şehremâneti'nde muhamminlik (1931), *Yeni Asır* gazetesinde yazarlık (1931-1933) yaptı. Ardından Matbuat Umum Müdürlüğü'ndeki görevine döndü (1934-1944). Bunu İstanbul Mıntika Müdürlüğü'ndeki görevi takip etti (1944). 1954'te emekliye ayrıldı. Son yıllarını kendi adıyla kurduğu İskit Yayınevi'nin faaliyetleriyle geçiren Server İskit 18 Nisan 1975'te İstanbul'da öldü ve Sahrayıcedid Mezarlığı'na defnedildi.

Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilânıyla kısmen serbest bir ortamda tekrar gelişmeye başlayan basın faaliyeti, birçokları gibi Server İskit'e de yazı hayatına girme imkânı vermiştir. Vefa İdâdisi'nde henüz talebe iken *Gıdık* adlı bir mizah dergisinde karikatür çizerek Bâbîâlî'ye ilk adımını atan ve 1913'te görevli olarak gittiği Muş'ta *Peyâm* gazetesinin muhabirliğini yapan İskit, I. Dünya Savaşı sırasında *Kayseri Vilâyet Gazetesi*'nde (1916), yazılar yazdı. Ancak gazetecilik hayatındaki ilk büyük tecrübeyi Konya'da yayımlanmakta olan *Babalık* gazetesinde kazandı (1921-1924). Bir süre sonra Talat Mustafa ile birlikte *Ankara* gazetesini çıkardı (elli dokuz sayı, Ocak-

Mart 1927). Sırasıyla *Hâkimiyet-i Milliye*, *Son Posta*, *Yeni Asır*, *Milliyet*, *Ankara Postası*, *Yedigün*, *Ülkü*, *Tasvîr-i Efkâr*, *Hürriyet* ve *Yeni Gazete*'de muhabir, mizah yazarı, sekreter ve yazar olarak çalıştı.

Server İskit'in 1944 yılında İstanbul'da kurduğu İskit Yayınevi neşrettiği ansiklopedi, dergi ve kitaplarla Türk kültür hayatına önemli katkılarda bulunmuştur. Burada ilk olarak her maddesini sahanın mütehassıslarına yazdırdığı *Aylık Ansiklopedi*'yi çıkarmıştır. Yayınevinin çıkardığı *Resimli Tarih Mecmuası* ile (Mayıs 1950 – Aralık 1956 arasında seksen dört sayı) *Resimli Yeni Tarih Dergisi* (Ocak 1957 – Eylül 1960 arasında kırk beş sayı) Türkiye'deki aylık popüler tarih dergilerinin ilklerindendir. Bunlardan özellikle birincisinde yakın tarihe dair hâtırat türünden neşriyat dikkati çekmektedir. Server İskit'in Osman Eti ile beraber kalem aldığı *Genç Müslümanın Kitabı* (İstanbul 1947) İskit Yayınevi'nin ilk kitabıdır. Yayımlanan diğer önemli eserler arasında İbrahim Alâeddin Gövsa'nın hazırladığı, onun vefatı üzerine bir heyet tarafından tamamlanan *Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi* ile (I-V, İstanbul 1947-1954) ilk dört cildi Mustafa Cezar'ın başkanlığındaki bir heyetin hazırladığı, *Resimli Yeni Tarih Dergisi*'nin eki olarak verilen, son iki cildi ise Midhat Sertoğlu tarafından yazılarak müstakil bir kitap halinde de yayımlanan *Mufasssal Osmanlı Tarihi*'dir. Yayınevinin diğer neşriyatı arasında Kâmil Kepeci'nin *Tarih Lugatı* ile (İstanbul 1952) büyük ölçüde bundan faydalanan Midhat Sertoğlu'nun *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi* (İstanbul 1958) yer almaktadır.

Eserleri. 1. Dünya Matbuatına Bir Bakış (İstanbul 1935). Türkiye dahil olmak üzere belli başlı dünya ülkelerinde yayımlanan gazeteler hakkında derli toplu bilgilerin verildiği, imzasız yayımlanan bu eserin Server İskit tarafından Burhan Belge, Sadri Ertem ve Emin Erim'le birlikte yazıldığı bilinmektedir. **2. Birinci Basın Kongresi** (İstanbul 1936). 25-27 Mayıs 1935'te Ankara'da toplanan kongrenin zabıtları ile gazetelerde kongreye dair çıkan haberlerden meydana gelmektedir. **3. Husûsî İlk Türkçe Gazetemiz Tercümân-ı Ahvâl ve Ağâh Efendi** (Ankara 1937). **4. Türkiye'de Matbuat Rejimleri** (İstanbul 1939). Basın ve yayın hakkındaki her türlü mevzuatı, Meclis-i Meb'û-

Server
Rifat
İskit

san'daki tartışmalarını ve basın tarihini ihtiva etmektedir. 5. *Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış* (İstanbul 1939). 1729-1939 arasındaki basın ve yayın hayatını ana hatlarıyla ele alan kitap, resmî ve gayri resmî matbaalarla İstanbul kitapçıları hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir. 6. *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları* (İstanbul 1943). Bir yandan basının, diğer yandan basınla ilgili mevzuatın ve kurumların gelişmesini incelemektedir. XIX. yüzyılda kurulan Matbuat Müdüriyeti ile onun devamı niteliğindeki Matbuat Umum Müdürlüğü'nün tarihçesi ve faaliyetlerini, bu kurumda görev yapan müdürlerin biyografilerini ihtiva eden yegâne müracaat kaynağıdır. 7. *Türkiye'de*

Çıkmakta Bulunan Gazeteler ve Mecmualar (I-V, İstanbul 1940-1945, Feridun Fazıl Tülbentçi ile birlikte). 8. *Amme Efkarı ve İlk Gazetelerimiz* (İstanbul 1959). İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nde verdiği bir konferansın metnidir. Yazarın diğer bazı eserleri de şunlardır: *Dünkü Mizahımızdan Yazı ve Çizgiler* (İstanbul 1960), *Kadınlar Duymasın* (İstanbul 1933, Zaparta takma adıyla), *Seçme Latifeler ve Nüktele* (1943), *Nasrettin Hoca Latifeleri* (1943), *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nden En Güzel Seçmeler* (1962), *Dünya Tarihinden Garip ve İbret Verici Fıkralar* (1964). Server İskit'in *Türk Basınının (1835-1935) Yüz Yılı ve Sanşür* ile *Kısa Basın Tarihimiz* adlı çalışmaları henüz yayımlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Gövsâ, *Türk Meşhurları*, s. 192; Süreyya Sami Berkem, *Unutulmuş Günler*, İstanbul 1960, s. 151; Osman Nebioğlu, *Türkiye'de Kim Kimdir?*, İstanbul 1961-62, s. 363-364; Fûruzan Hürev Tökin, *Basın Ansiklopedisi*, İstanbul 1963, s. 76; Server İskit: *Basında 60 Yıl 1910-1970*, İstanbul 1970, s. 5, 21-27; Fuad Süreyya Oral, *Cumhuriyet Basın Tarihi 1923-1973*, Ankara 1973, s. 49; M. Behçet Yazar, "Edebiyatçılarımızı Tanıyalım : Server Rifat İskit", *Yedigün*, sy. 411, İstanbul 20 Kânun-ı Sâni 1941, s. 15; [Sezâî] Solelli, "Server İskit", *Hafta*, sy. 42, İstanbul 14 Haziran 1950, s. 12; "Yazar ve Editör Olarak Server İskit", *Kitap Belleten*, sy. 2, İstanbul 1960, s. 18; Ali Birinci, "Server İskit", *Kebikeç*, II/3, Ankara 1996, s. 57-66; TA, IV, 1435; *Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi*, İstanbul, ts., V, 3144-3145; *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul 1978, VII, 596; *Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi*, İstanbul 1983, VI, 2993; ABr., XII, 20.

ALİ BİRİNCİ